

A feltárás során 2 nagyobb amorf gödör, 2 kemence és a hozzájuk tartozó munkagödör került elő. A nagyobb gödrökben újkőkori (zselizi kultúra) kerámiatöredékek, állatsontok, valamint egy faragott csonttű és egy csiszolt kőbalta töredéke volt. A kemencékhez tartozó munkagödörből pedig Árpád-kori edénytöredékek kerültek elő.

FARKAS ZOLTÁN

261. Törökszentmiklós határa (Jász-Nagykun-Szolnok megye) Ő, U, B, Sza, I

Az M4 gyorsforgalmi út Abony–Fegyvernek 96+055–125+000 km szelvények közötti szakaszának építését megelőzően az MNM NÖK munkatársai előzetes régészeti dokumentáció készítésének keretében az alábbi lelőhelyeken végeztek kutatásokat.

Kender-part (M4 20. lh.) (KÖH 66400): A régészeti szakirodalomban már ismert lelőhely Törökszentmiklóstól ÉK-re helyezkedik el. Az M4 autópálya tervezett nyomvonala ezen a részen (122+900–123+50 km szelvények) nagyjából ÉNy–DK irányban fut és a terepbejárások alapján kijelölt lelőhely D-i részét érinti. Az MNM NÖK által 2013. október 31.–november 18. között végzett próbafeltárás alkalmával 1653,48 m² nagyságú területet nyitottunk meg, amin összesen 34 régészeti korú jelenséget azonosítottunk és tártunk fel, amit 26 objektumhoz soroltunk. Ebből 7 gödör kronológiai helyzete egyelőre nem határozható meg. A szelvényfalak tanúsága alapján a régészeti jelenségek betöltését többnyire a mai felszíntől mért 40–70 cm-es mélységben lehetett dokumentálni, egyes esetekben (a 4. kutatóárokban) azonban már 35–40 cm mélyen észrevettük az objektumokat. Sajnos a próbafeltárás jellege miatt, sok esetben csak a régészeti jelenségek egy része esett a kutatóárkokba. A telepjelenségek többsége (14) biztosan vagy feltételelesen az őskorba sorolható. Ebből egy késő bronzkori urnás hamvasztásos temetkezés emelhető ki, míg a többi esetben nagyon kevés és rendkívül töredékes a keltezésre használható neolitikus leletanyag. A rendelkezésre álló adatok alapján nem lehet eldönteni, hogy az urnás hamvasztásos temetkezést magányos sírként vagy egy kisebb sírcsoport/temető egyik sírként lehet értelmezni. Különösen szembeötlő volt a kőkori emlékek sűrűsödése a lelőhely K-i részén, a partoldalban. Míg a római császárkorba sorolható emlékek (egy négyszögletes alaprajzú veremház, a közelében feltárt nagy méretű kút a hozzá kapcsolódó kútházzal vagy lejáróval, két közepes méretű gödör és egy keskeny árok részlete) a partoldaltól távolabb helyezkedtek el. Leletanyagukat a jelentős mennyiségű és könnyen felismerhető korongolt, galambszürke színű áru mellett a kézzel formált edények változatos típusai (fazekak, tálak) alkották. Szinte mindegyik szarmata telepjelenségben sok állatsontot találtunk.

A lelőhely megelőző feltárását az MNM NÖK munkatársai kezdték el Szilágyi Krisztián Antal régész vezetésével 2014-ben.

Munkatársak: Kovács Sándor és Kulcsár Kornél technikusok, valamint Miletics Edina régészhallgató.

CZIFRA SZABOLCS

Kender-part III. (M4 22. lh.) (KÖH 37020)⁸²: A próbafeltárás során a tervezett csomópont és a lelőhely metszében négy, több szakaszból álló szondát húztak, a nyomvonal É-i és D-i szélén, összesen 1243,73 m²-nyi felülettel. A feltárt 19 régészeti jelenség többsége a lelőhely Ny-i részén csoportosult, csak 2 árok került elő a lelőhely megnyitott részének K-i felén.

A feltárt jelenségek nagy része méhkas alakú tárológödör (STR: 4, 19, 20, 21), vagy ismeretlen funkciójú gödör (STR: 2, 3, 5, 6, 11, 18, 22) volt. Ezek mellett előkerült 2 sír (STR: 15, 16), 2 kút (STR-14, 23), 1 füstölő (OBJ-6, STR: 7, 10, 13), valamint 3 árok (STR: 8, 9, 24).

Az objektumok közül kiemelkedik a két sír, valamint a füstölő. Mindkét sír D–É-i tájolású volt, egymástól kb. 1,5 m-re helyezkedtek el. Az STR-15-ös sírban eltemetett halott a hátán feküdt, nyújtott helyzetben, fejfelé D-nek. Csontjai rossz megtartásúak voltak. Lábfeljei között egy szürke, korongolt félgömbös tál volt. Jobb mellkasa felső részén egy vastöredék került elő erősen rozsdás állapotban, elképzelhető, hogy ez volt a fibulája. A csontok felszedése közben a jobb alkar alatt egy másik erősen rozsdás vastárgy került elő. Az STR-16-os sírban eltemetett halottat az előzőhöz hasonlóan háton fekvő, nyújtott testhelyzetben temették el. Kezei a medencére voltak helyezve. Lábszárai és lábfeljei nem kerültek elő, ez valószínűleg a csontok rossz megtartásának köszönhető. A lábszárcsontok mellett hiányzik a bordák jelentős része és a koponya hátsó része is. A koponya két oldalán két egyszerű bronz huzalfülbevaló került elő. Az állkapocs alatt egy négyzetes gyöngy maradt meg a nyakláncból (később egy állatjáratban további két gyöngyöt találtunk). A jobb kulcscsont magasságában egy vasfibula, a gerincoszlop alsó részén pedig egy vascsat maradványa került elő. A fenti mellékletek mellett még négy ismeretlen funkciójú vastárgy került elő. Ezek mindegyike a középvonalán helyezkedik el, egymástól 40–45 cm-es távolságban, elképzelhető, hogy a koporsó részei voltak.

Az OBJ-6-os füstölő három részből állt. DNY-i részén egy téglalap alakú padkásan szűkülő oldalú gödörrel indult (STR-7). Ennek ÉK-i rövidebbik oldalában sikerült megfigyelni az STR-10-es sz. átégett oldalú kör alakú kürtöt, ami az STR-13-as négyzetes gödörbe vezetett. Mivel az STR-13-as jelenség nagy része a megnyitott árok É-i oldala alá nyúlt, teljes kiterjedését nem sikerült meghatározni.

A leletanyag miatt mindenképp meg kell említeni az STR-11-es ismeretlen funkciójú gödröt. Teljes kiterjedését ennek sem ismerjük mivel K-i és Ny-i vége is a megnyitott árok oldalai alá nyúlt. A nagy mennyiségű kerámiatöredék mellett előkerült belőle egy erősen rozsdás vassarló és egy díszített csontlemez töredéke. A csontlemez mindegyik oldala csiszolt, alsó része ívesen záródik, oldalai ebbe az irányba ívesen szélesednek. Díszítése három pontkör sorból és a köztük lévő rovátkolt egyenes sávokból áll. A lemez szélén hálómotívum zárja le a díszítést.

A terepbejárások során feltételezett korszakok közül (középső neolitikum, vaskor, római császárkor, avar kor) csak a római császárkor (szarmata kor) leleteit vagy objektumait fedeztük fel a próbafeltárára kijelölt területen. A lelőhely Ny-i részén egy temető részletét sikerült megfogni, ami nagy valószínűséggel

⁸² A lelőhely a kutatások eredménye alapján 2014-ben összevonásra került a Kender-part (KÖH 66400) lelőhellyel, a Közhiteles Nyilvántartásban ezen a néven és számon található meg.

D–DK-i irányba folytatódhat. A síroktól K-re egy település maradványait találtuk. Elképzelhető, hogy ennek a településnek a lezárása volt a Ny-i árkokban feltárt két árok. A település és a temető egymáshoz való időbeli viszonya kérdéses.

MAGYAR CSABA

Új-tábla-dűlő II. (M4 24. lh.) (KÖH 55262): A lelőhelyet az M4 gyorsforgalmi út Abony–Fegyvernek szakaszának 124+900 km szelvénye mellett létesítendő vízgyűjtő területe érinti. Törökszentmiklóstól K-i irányban, a jelenlegi 4 es út felé tartó műút D-i oldalán található, egy alacsonyabb dombvonulaton. A terepbejárást korábban a MNM NÖK I. sz. régió Topográfiai Osztálya végezte. Ennek során római császárkori (szarmata) leleteket találtak. A területen 2013 őszén az MNM NÖK Topográfiai Osztályának munkatársai (Stibrányi Máté vezetésével) geofizikai felmérést, az ELTE BTK munkatársai (Vácsi Gábor vezetésével) fémkereső műszeres kutatást végeztek. Összesen 231,8 m²-t humuszoltunk le, egymással párhuzamosan futó kutatóárkokban. A régészeti ásatás elsődleges célja a lelőhely határainak felmérése, a régészeti jelenségek jelentkezői szintjének dokumentálása és az intenzitások megállapítása volt.

Mindösszesen 1 római császárkorra (szarmata) keltezhető objektumot sikerült megfigyelünk – kb. 60 cm es mélységben – és feltárnunk az 1/a jelzésű kutatóárok Ny-i végében. Az alacsonyabban fekvő K-i részen 1–1,5 m vastag szürkésfekete színű, kötött agyagos talajt találtunk.

A terepbejárások által kijelölt lelőhely kiterjedésének határa a geofizikai felmérés, a fém-detektoros vizsgálat és a próbaárkok eredményei alapján megváltozott. A terepbejárások során azonosított korszak egy objektumát fedeztük fel a próbafeltárássra kijelölt területen. A lelőhely intenzív része ettől Ny-i irányban, a magasabban fekvő dombos részen keresendő.

Munkatárs: Kiss László Levente technikus.

BÓKA GERGELY

262. Tunyogmatolcs, Klein-tag (T6 lh.) (KÖH 56935)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Hu

2013. június 12. és július 16. között a Jósa András Múzeum Régészeti Osztályának dolgozói régészeti felügyelet keretében leletmentést végeztek Tunyogmatolcs határában, a Klein-tag nevű határrészben, az A6. lelőhelyen.

Fent nevezett területen bányaművelés során egy késő bronzkori, a Felsőszöcs-kultúrához tartozó lelőhelyet bolygattak meg a gépi földmunka közben. A bányaművelés a régészeti lelőhelyet gyakorlatilag kettévágta, így a leletek, illetve régészeti jelenségek egy kisebb része gyakorlatilag megsemmisült. A lelőhely egy többszörösen rétegzett terület, ahol a jelenlegi felszíntől mintegy 60–90-cm-re, egy sötétszürke rétegben található a régészeti jelenségek. Ebben a rétegben a Szamos egykori áradásai által elpusztított bronzkori település jelenségeit tudtuk megfigyelni: nagy mennyiségű patics- és tapasztásdarabok, kerámiatöredékek, állatsontok kerültek elő, köztük a Felsőszöcs-kultúra jellegzetes spirálbüttykös, mészbetétes darabjai. A feltárást nehezítette az a körülmény, hogy a szürke öntési rétegben a régészeti jelenségek folyamatosan jelentkeztek, konkrét objektumokat nehezen lehetett találni. A leletmentést szondákkal próbáltuk megoldani, a nyesett felületen a patics-

és kerámiasűrűsödések helyére mindenütt szondákat húztunk, megpróbálva konkrét objektumokat is találni.

Feltételeztük, hogy a településen a bronzművelésnek is van valamilyen nyoma. Bacskai István műszeres leletfelderítő segítségével több bronztárgyat sikerült találni: árákat, kis méretű bronz elcseppenéseket és egy karperecet (nyersanyag) is. A műszeres vizsgálat során egy hun kori, bronzból készült ún. cikádafibulát is leltünk, azonban a területet átvizsgálva ebből a korszakból származó kerámiatöredékeket nem tudtunk gyűjteni.

A régészeti felügyelet során 62 objektumszámot adtunk ki, ez alatt azonban nem csak a konkrét objektumok értendők, hanem a szondák is, ezeket is számokkal jelöltük.

A leletmentés befejeztével a kivitelező cég a bányaműveléssel nem érintett területet (amely a lelőhely bolygatatlan része) lerészszítte, így ezt a továbbiakban nem fogják bolygatni.

2013. július 16.-án a leletmentést befejeztük, a leleteket a Jósa András Múzeumba szállítottuk és levonultunk a területről.

TOMPA GYÖRGY

263. Túrje, Premontrei templom és kolostor (KÖH 19043)

(Zala megye) Á, Kk, Kú, Tö, Ú

A túrjei premontrei templom környezetének víztelenítését szolgáló dréncső építési munkálatai során 2013. június 4. és 25. közt régészeti szakfelügyeletet biztosítottunk. Az épület környékén korábban Vándor László régészeti feltárást végzett, melynek során a 16. században elpusztult (a templom épületétől É-ra elhelyezkedő) kolostor és a török korban létesített *castellum* maradványai kerültek elő.

A templom körül a 2013. évi munkálatok során kb. 2 m mélyen, 80–120 cm szélességben nyitották meg a felületet. A betöltés földje emberi csontmaradványokat tartalmazott, a szentély környékén ép csontvázak is előkerültek. Az egyik sír a barokk szentély alá „belógva” feküdt, egy másikban pedig párizsi kapcsok nyugodtak. Az előkerült leletek a 16–17. századra datálják a sírt. A többi sír és sírmaradvány melléklet nélkül került elő, koruk nem volt meghatározható. A késő középkorban a falu plébániatemploma elpusztult, ezért a 16–17. században Túrje lakói a kolostortemplom köré temetkeztek.

A templom a 13. század 20-as éveiben épült, alapozása kőből készült, a nagy terhelésnek kitett részeken, pl. a tornyok esetében, a fal síkjából kilépő, széles kialakítással. A 18. században barokk stílusban átépítették, ennek nyomai jól megfigyelhetőek voltak. Az É-i oldalon a felmenő falban jól elkülönült a román kori félkör alakú szentélyzáródás falszöveve és előbukkant (a korábbi ásatáson is előkerült) a kolostor kerengőjének K-i zárófala. Az egykori kolostor többi, a templomhoz csatlakozó falait nem találtuk meg. A falak maradványait talán kiszedhették, vagy a későbbi temetkezésekkel elpusztíthatták.

A Ny-i homlokzat előtt megtaláltuk az alapozás megerősítése miatt ásott munkagödört, melynek betöltéséből néhány, az Árpád-kori kapu bontásából származó faragvány is előkerült. Az egyik árokban, a kapu előterében, másodlagos helyzetből a *castellum* egykori falának kövei bukkantak elő. A munkálatok szűkre szabott keretei ellenére fontos új információkkal gazdagodtak a templommal kapcsolatos ismereteink.

Munkatársak: Ambrus Edit, Császár Renáta és Gönye András régésztechnikusok.

ORHA ZOLTÁN